

Анна Романівна ХОМЕНКО,

курсантка групи Ф4-201

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Оксана Василівна МЕЛЬНИЧУК,

доцент кафедри соціальних та економічних

дисциплін факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат економічних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні темпи економічного спаду в Україні не здатні забезпечити зростання доходів на душу населення, що негативно впливає на рівень бідності, який продовжує зростати продовж останніх років. Спад платоспроможності суспільства та рівня доходів населення стали загострювати соціальну ситуацію і сприяли зростанню безробіття. Як наслідок, зниження якості та рівня життя громадян, недосконалість впровадження економічних і політичних реформ, обмежування майнових ресурсів, призвели до зростання соціальних конфліктів у суспільстві та, відповідно, до зубожіння населення.

Бідність, як соціальна категорія, є глобальною проблемою людства, оскільки 20% населення планети, за дослідженнями міжнародних експертів, є бідним[1, с.283]. В Україні, до повномасштабного вторгнення Росії, за методикою ООН бідним було понад 60% населення. Проблема бідності загострилась не лише через сьогоденні збройні виклики, але й допущені помилки у здійснених реформах та перетворилася на актуальну проблему майбутнього. Тому, дослідження питань, пов'язаних із бідністю в Україні, набувають надзвичайної важливості та гостроти.

Війна на сході України спричинила значні зміни в житті населення, включаючи переселення, руйнування інфраструктури, погіршення економічних умов, а також суттєво поглибила соціальну вразливість громадян. Наслідком воєнної агресії стало ще більше загострення та розпад соціально-економічної структури та подальше зростання безробіття, що має безпосередній вплив на доходи та добробут населення. Виникли проблеми доступу громадян до основних послуг, включаючи охорону здоров'я та освіту, особливо в регіонах, які постраждали від воєнного конфлікту.

Досліджуючи питання бідності, необхідно визначити зміст даної категорії, а також причини, які її формують. Як зазначає Т. Павлюк,

«бідність – це соціальне явище, що характеризується відсутністю необхідних матеріальних засобів для того, щоб провадити «нормальне» (відповідно до норм прийнятих суспільством) життя» [2, с.283]. Значно ширший зміст даної категорії визначено закордонними фахівцями як «такий стан індивіда, при якому людина, або з причини недостатнього рівня доходів, або з причини нерозумного та неправильного способу їх витрат, не здатна підтримувати такий рівень життя, за якого вона може задовольняти свої фізичні та духовні потреби, а також потреби своїх утриманців і забезпечити собі прийнятні в суспільстві, членом якого вона є, усталені стандарти й норми життя, матеріальний стан та рівень добробуту»[3]. Продовж усього періоду дослідження бідності, науковці дотримувалися різних підходів до її розуміння. Одні вважали бідність наслідком неоднакових здібностей і конкуренції, тоді як інші – непомірності та лінощів[4, с.17].

Як соціальна категорія, показник бідності може бути визначений в абсолютних та відносних величинах, тому і розрізняють абсолютну та відносну бідність. Під абсолютною бідністю вважають такий стан людини, за якого вона своїм доходом не здатна задовольнити основні потреби в їжі, житлі, одязі або може задовольнити лише мінімальні потреби пов'язані з її біологічним виживанням. Абсолютним показником в такому випадку виступає поріг бідності, або прожитковий мінімум. Відносний показник бідності характеризує неспроможність підтримувати рівень стандартного життя (задоволення матеріальними благами, умови проживання, рівнем доходів, сімейним становищем, освіченістю тощо), який прийнятий в даному суспільстві. Відносна бідність вказує наскільки людина в межах даного суспільства обмежена в можливостях задовольняти свої потреби в порівнянні з іншими людьми [5, с. 91-92].

У міжнародній практиці різні країни залежно від рівня економічного розвитку використовують свої методи й критерії оцінювання бідності. Так, для країн Східної Європи характерним є показник «еталон суспільно необхідного споживання», який розуміють як розмір споживання, що задовольняє на мініальному рівні основні життєві потреби людини[6]. Вивчення міжнародних норм та стандартів дозволяє порівнювати стан життя населення України з міжнародними показниками та рекомендаціями.

За даними Світового банку, кількість населення України, що живе за межею бідності зросла на 1,8 млн осіб після 2020 року, або майже 30% від усього населення країни. Загальна кількість населення країни, на момент проведення дослідження, оцінюється приблизно в

32 мільйони. У доповіді зазначається, що майже чверть опитаних українців не мали достатньо грошей, щоб купити їжу в певний момент у червні 2023 року. Основною причиною, що призвела до зростання показника бідності стало безробіття, адже майже 20% громадян після повномасштабної війни втратили роботу[7].

Поряд з проблемою безробіття для громадян нашої країни характерними є і національні причини бідності: «погана економічна ситуація впродовж останніх 50 років, як зазначає Е. Лібанова, у поєднанні з неефективною політикою подолання бідності та нерівності закономірно спричинили достатньо масштабну бідність і масове незадоволення населення діями держави» [8, с. 195]. На думку Б. Брички, в нашій країні створено деструктивне інституціональне середовище, яке стримує темпи економічного зростання та посилює соціальні катаклізми, які не сприяють подоланню бідності. Поява формальних інститутів ще більше закріпила соціальну нерівність, тоді як корупція стала елементом не лише неформальної, але й формальної інституційної системи [9, с.107-108].

Тому розв'язання проблеми бідності громадян в Україні вимагає комплексного підходу та розгляду з різних соціально-економічних аспектів, а саме:

— удосконалення та розширення соціальних програм, які надають матеріальну допомогу вразливим групам населення, забезпечення їх доступності та ефективності;

— створення сприятливого ринку праці, який забезпечив би можливості для гідного заробітку громадян, а також розвиток малого та середнього бізнесу як гарантії зростання зайнятості громадян;

— підвищення соціальних стандартів та заохочення до збільшення мінімальної заробітної плати найманих працівників;

— забезпечення доступного та якісного житла для населення, зокрема шляхом підтримки житлового будівництва та розвитку соціального житлового сектору;

— реформування системи оподаткування, спрямоване на зниження податкового тиску на малозабезпечених громадян та малий і середній бізнес в умовах воєнного стану;

— забезпечення індивідуального підходу до розв'язання проблеми бідності, з урахуванням особливих потреб вразливих груп населення, включаючи тимчасово переміщених громадян;

— здійснення постійного контролю та моніторингу ефективності заходів, спрямованих на подолання бідності з метою коригування та вдосконалення соціальної політики[6,8].

Подолання бідності вимагає комплексного підходу до реформування фінансової системи, системи охорони здоров'я, національної системи освіти, системи соціального захисту населення. І хоча військовий конфлікт та пандемія лише посилили зростання бідності в різних регіонах України, проте це не може бути причиною її ігнорування.

Список бібліографічних посилань

1. Baker L.D. Measuring the Effects of Geographic Targeting on Poverty Reduction / Judy L. Baker, E. Grosh Margaret. *Living Standards Measurement Study Working Paper*. 1994. № 99. P. 626 – 637. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/157292?ln=ru>

2. Павлюк Т.І., Новак І.Г. Рівень бідності в Україні та його причини. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 6(17) с. 282-287. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/6_17_ukr/53.pdf

3. Demombynes G. Producing an Improved Geographic Profile of Poverty. Methodology and Evidence from Three Developing Countries. Washington DC.: WIDER. United Nations University, 2002. 28 p.

4. Войтович Н.М., Бричка Б.Б. Бідність в Україні: історико-економічний аналіз. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. Том 33(72). 2022. №1. С.14-20. URL: https://www.hist.vernadskijournals.in.ua/journals/2022/1_2022/3.pdf

5. Мезенцева Н., Мельничук В. Регіональні аспекти поширення бідності в Україні. *Часопис соціально-економічної географії*. 2012. Випуск 13(2). С.91-96 URL: <file:///C:/Users/Tve/Desktop/%D0%A5%D0%9D%D0%A3%D0%92%D0%A1/C%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96/%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BD%D1%82%D1%96%D0%B2%202023/%7Bjvtyrj6675-Article%20Text-13453-1-10-20161115.pdf>

6. Підгорний А.З., Самотоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітківська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник. За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2016. 424 с. URL: <https://kpd.edu.ua/biblioteka/%D0%A1/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%9F%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%90.%D0%97..pdf>

7. В Україні у бідності живе майже третина всього населення – Світовий банк. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/31/714505/>

8. Лібанова Е. М. Бідність населення України: методологія, методика та практика аналізу. Умань: Видавець "Сочінський М.М.", 2020. 456 с. URL: <https://idss.org.ua/arhiv/%D0%91%D1%96%D0%B4%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F,%20%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D1%83.pdf>

9. Бричка Б.Б. Чинники фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та теоретичні аспекти їх впливу. *Вісник Львівського університету ім. І. Франка. Серія економічна*. 2010. Вип. 43. С. 102–110. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/6952/6961>

Одержано 03.06.2024